

מלחמת ישראל-חמאס היום ה-47: הפעולה בשיפא

פעולה כירורגית מורכבת של צה"ל במרכז העצבים הדו-שימושי

הצבאי-אזרחי

עודכן לאחרונה: 8 בדצמבר 2023

מתחם שיפא' משמש כמרכז העצבים של החמאס, ולפיכך נחשב למטרה צבאית איכותית. הוא ממוקם במכוון בתוך מתקן אזרחי רגיש, מתוך ציפייה כי יופעל על ישראל לחץ בינלאומי לאחר שזו תממש את זכותה לפעול שם. משמאל: ציוד צבאי אשר שימש לביצוע הטבח ב-7 באוקטובר ואותר בשיפא'; מימין: חטופים מובלים במסדרונות בית החולים (דובר צה"ל)

רקע

משימת הליבה של הפעילות הקרקעית של צה"ל בעזה היא השמדה מוחלטת של חמאס, כולל הזרוע הצבאית והלשכה המדינית של הארגון. לאחר שצה"ל חשף מידע מודיעיני אשר אישר הערכות עצמאיות של המודיעין האמריקני בנוגע לתפקידו של בית החולים שיפא כמרכז העצבים של חמאס, החל צה"ל בפעולתו סביב המתחם¹. על כן, הפעולה בשיפא היא המפתח להצלחתו של צה"ל בהשלמת יעדי המלחמה אשר נקבעו על ידי קבינט המלחמה.

צה"ל סיפק גם ראיות המוכיחות כיצד חמאס והג'יהאד האסלאמי הפלסטיני בנו את מרכז הפיקוד הצבאי שלהם מתחת לבית החולים, מתוך כוונה להשתמש באזרחים בבת החולים כמגנים אנושיים. בסרטון שפורסם על ידי השב"כ,

חושפים מחבלי חמאס שנתפסו את דרך החשיבה שלהם, לפיה "היהודים" אינם תוקפים בתי חולים ואמבולנסים, וזו הסיבה בעטיה בנו את מרכז המבצעים שלהם מתחת לבית החולים שיפא².

לפיכך, האסטרטגיה של חמאס כשחקן בעל יכולות צבאיות נחותות היתה להביא למסע גלובלי של דה-לגיטימציה כנגד ישראל, תוך שהוא מודע היטב לגלי ההדף אשר ייווצרו כתוצאה מ"פשיטה על בית חולים" בקרב הקהילה הבינלאומית ויתורגמו ללחץ פוליטי על ישראל. לחץ זה נועד להציב את ישראל בפני דילמה: לאלץ אותה לבחור לשלם מחיר בינלאומי כבד ביחסי ציבור כדי להילחם בארגון, או להותיר את התשתית של חמאס על כנה.

מתקפת צה"ל על בית החולים מבוצעת באופן זהיר וכוללת פשיטות בהיקף קטן על מחלקות ומנהרות טרור סביב המתחם. צה"ל

7 באוקטובר, אותרו וחולצו מן המבנים המקיפים את מתחם בית החולים.

בתוך המבנה בו אותרה גופתה של יהודית וייס איתרו חיילי צה"ל גם ציוד צבאי, לרבות רובי AK-47 ומטולי RPG.

חטיבה 7 פיקדה על מערך של יחידות עילית, ביניהן שלדג, עוקץ, יהל"ם וכוחות נוספים, וחשפה רשת נרחבת של מנהרות תת-קרקעיות מתחת לשיפא'א. הם מצאו חדרים מצופים באריחי קרמיקה, מערכות מיזוג אוויר מודרניות, חדרי רחצה ושירותים ומרכיבים אחרים אשר עלו בכמה דרגות על מה שנמצא באזורי מנהרות אחרים. לדברי צה"ל, מערך מנהרות זה התחבר לבתי חולים ולמתחמים אחרים, כגון בית החולים הקטרי, והיה מוכן לקרב באופן המאפשר לחימה של גדודים שלמים. זו אינדיקציה נוספת למעמדם הבכיר של מפקדי חמאס אשר פעלו מתחת לבית החולים.⁴

יחידות צה"ל חושפות את רשת המנהרות התת-קרקעיות, בית החולים שיפא'א (דובר צה"ל)

גילה במתחם מחסן נשק המכיל פצצות מרגמה, מטולי RPG ורובי סער מדגם AK 47 במחלקות של בית החולים, בצמוד למכשירי MRI ובקרבת המאושפזים. בכל המתקנים של בית החולים מצאו חיילי צה"ל מודיעין או כלי נשק של חמאס, או את שניהם גם יחד. במתחם אותרו למעלה מ-70 כלי רכב אשר שימשו את חמאס ב-7 באוקטובר. בנוסף, מתחילות להיחשף ראיות רבות המוכיחות כיצד לא רק רשת המנהרות התת-קרקעיות, אלא גם מבני בית החולים עצמו, שימשו למטרת החזקת חטופים, ואף הוצאתם להורג.

נכון ל-27 בנובמבר, צה"ל ממשיך לשלוח כוחות מיוחדים לבצע חיפושים במתחם בית החולים שיפא'א במסגרת פשיטות מוגבלות, במהלכן הכוחות סורקים קומה אחר קומה, באופן מדוד. פעולות מבצעיות זהירות אלה מבוצעות על מנת להימנע מחילופי אש בתוך בית החולים ולמזער את כמות הנפגעים בקרב האזרחים. צה"ל הסכים לאפשר לרופאים ולמטופלים, אשר אינם מסוגלים לעזוב, להישאר בבית החולים.

הישג השיא הפוטנציאלי של פעולה זו יכול להיות תקיפה של מטה חמאס עצמו, בתוך רשת המנהרות התת-קרקעיות של חמאס, בה מסתתרות הדמויות הבכירות ביותר בארגון. טכניקות הלחימה בתוך מנהרות הינן מורכבות ביותר, ולאחר גילוי הפירים והכניסות למנהרות יהיה על הכוחות לפתוח במבצע צבאי מסובך ביותר על מנת לתקוף את יעדי האויב תוך שמירה על חייהם של חיילי צה"ל והימנעות מהתרחבות הלחימה לתוך מבני בית החולים. טכניקות אלה כוללות בין היתר שימוש ברובוטים, בכלבים ובאמצעים אחרים הנכנסים למנהרות לפני החיילים, כפי שנעשה כבר במקומות אחרים ברצועת עזה, במטרה להגיע לקרב פנים אל פנים.

גופותיהן של [יהודית וייס](#) בת ה-65 ו**[רוב"ט נועה מרציאנו](#)** בת ה-19, אשר נחטפו על ידי חמאס ב-

החוק הבינלאומי

סעיפי החוק הבינלאומי העוסקים בלוחמה קובעים, כי מתקנים המשמשים לצרכים צבאיים נחשבים למטרות צבאיות לגיטימיות, תוך הקפדה על עקרון המידתיות. במקרים בהם מתחם אזרחי משמש כבסיס לפעולות צבאיות, ההגנות הבינלאומיות החלות על המתחם על פי החוק בטלות (סעיף 19 לאמנת ז'נבה).⁵ **מטרה איכותית** זו – קרי, מרכז העצבים של חמאס – שימשה לצורך פיקוד ושליטה על המלחמה נגד ישראל. ממנה יצאו המחבלים לטבח ה-7 באוקטובר, והיא אף שימשה לצורך החזקה בחטופים והוצאתם להורג. כל אלה הפכו אותה למטרה צבאית לגיטימית לחלוטין.

על מנת לאפשר את פינויים הבטוח של אזרחים משטח שהפך לאזור קרב, **צה"ל התיר ואף אפשר את תנועתם של אזרחים בעת שחמאס ירה על הכוחות הישראליים**.⁶ הוא נמנע גם מלפקוד על האזרחים לעזוב. להיפך, **צה"ל מאפשר להם להישאר** – כפי שהודגש שוב ושוב על ידי דובר **צה"ל**, והומחש בשיחת טלפון בין קצין **צה"ל** לבין מנהל בית החולים. **צה"ל** מספק גם ראיות נרחבות לשימוש בבית החולים כמרכז לפעילות טרור: הכוחות חשפו מנהרות טרור,⁷ מצאו ראיות להעברת אזרחים ישראלים חטופים דרך בית החולים⁸ וכיו"ב.

פיר של מנהרה מבצעית בשיפאא (דובר **צה"ל**)

הטקטיקות המבצעיות של **צה"ל**

באופן כללי, **צה"ל נוקט זהירות רבה במיוחד בכל הקשור לטקטיקות מבצעיות**, תוך שהוא מקפיד על דיוק כירורגי בעת פעולות נגד מחבלים ועושה ככל אשר לאל ידו על מנת למנוע נפגעים ונזק בקרב אזרחים. פעולות אלה כוללות "הקש בגג", חלוקת עלוני אזהרה לאזרחים וביצוע שיחות טלפון ושליחת הודעות טקסט בקריאה לאזרחים להתפנות. הטקטיקות בהן נוקט **צה"ל** אומצו על ידי צבאות מערביים נוספים⁹ וזכו לשבחים בשל האופן בו מומחשת הדאגה לחייהם של אזרחי האויב. לאחר מבצע "צוק איתן" בשנת 2014 שלחו פקידים אמריקניים משלחות צבאיות לישראל על מנת ללמוד טקטיקות לחימה בהן עשה **צה"ל** שימוש כדי למזער את כמות הנפגעים בקרב האזרחים.

התקיפות נגד בית חולים החלו לאחר ש**צה"ל** שוחח עם צוות בית החולים והציע לאלה המעוניינים להתפנות לעשות זאת, תוך שהוא מקפיד להגן על המאושפזים אשר היו חולים מכדי לעזוב.

סיוע לבית החולים

אפילו במהלך חילופי האש עם הגוף המקומי השולט, חמאס, אשר מנצל את אזרחיו המאושפזים בבית החולים (מוסד שמשמש, כאמור, הן כבסיס צבאי והן כמוסד אזרחי), **צה"ל** המשיך לספק לאזרחים את הסיוע ההומניטרי הדרוש. סיוע זה כלל **50 גלון של סולר** על מנת לאפשר לבית החולים לפעול, לאחר שהנהלת שיפאא' טענה כי אספקת החשמל עומדת להסתיים. חמאס אסר על עובדי בית החולים להשתמש בסולר, כפי שהוכח בשיחת טלפון בין **צה"ל** לבין מנהל בית החולים. **צה"ל** כלל במשלוחים שלו אינקובטורים לפגים, מעל 6,000 ליטרים של מים ויותר מ-2,300 קילוגרמים של מזון עבור המתקן הרפואי.¹⁰

מדובר בתופעה חסרת תקדים בקנה מידה גלובלי: מדינה המעבירה אספקה לאזרחים של גוף אויב.

העברת מזון ומים לשיפא' על ידי צה"ל (דובר צה"ל)

אינקובטורים, מזון לתינוקות, יותר מ-4,000 ליטרים של מים ומעל 1,500 ארוחות מוכנות. הוא שלח חיילים וצוותים דוברי ערבית לצורך סיוע. היקף הסיוע של צה"ל לאוכלוסייה של האויב במהלך מלחמה הינו חסר תקדים בכל קנה מידה בהשוואה לסכסוכים במקומות אחרים בעולם.

אנשי חמאס תועדו במספר מקרים כשהם יורים בפלסטינים העוזבים את בית החולים שיפא' ובאזרחים אחרים העושים דרכים דרומה.

התמודדות עם הטענה: "ישראל לא סיפקה ראיות מקיפות לתשתית טרור בבית החולים שיפא'"

חמאס משתמש בבית החולים שיפא' כבסיס טרור מאז השתלט על רצועת עזה ב-2007. עובדה ידועה היטב זו הוכחה פעמים רבות באמצעות מידע שהתקבל מן המודיעין של צה"ל וכן מצבאות מערביים וצבאות זרים אחרים ומגופי מודיעין, ביניהם צבא ארצות הברית ומספר מקורות עצמאיים אחרים שאף הם אישרו זאת.

- חמאס השתלט על בית החולים לראשונה לאחר ההפיכה בשנת 2007, כאשר פטר את כל הרופאים והעובדים הקשורים לפת"ח ואיים לרצוח רופאים אשר ישובו למקום.¹³ במהלך הלחימה בין חמאס לפת"ח ב-2007 **נצפו לוחמי חמאס הורגים את יריביהם בבית החולים.**¹⁴
- **אמנסטי אינטרנשיונל**, ארגון לא ממשלתי הידוע בביקורתו הנוקבת כלפי ישראל, דיווח כי **חמאס השתמש בבית החולים במהלך העימות בין ישראל וחמאס ב-2014 כמרכז לעינוי, חקירה והוצאות להורג של מתנגדים פוליטיים.**¹⁵
- ב-2006 שדרה רשת PBS סרט תעודה בשם "Gaza E.R.", כחלק מן התוכנית "Wide Angle". בחלקים מן התוכנית

סיוע הומניטרי

אנשי חמאס תועדו כשהם גונבים מצרכים¹¹ שסופקו במסגרת הסיוע הבינלאומי עבור שימושים אזרחיים, לרבות גניבה של סולר ומצרכים נוספים מאונר"א ומבתי חולים. **ישראל התירה למכליות סולר להיכנס לרצועת עזה,** כאשר היא יודעת היטב כי חמאס יעדיף להשתמש בסולר לצרכיו שלו במקום עבור התשתית האזרחית - בתי חולים, משאבות מים ומשאבות ביוב - כפי שנחשף בשיחה בין פקיד במערכת הבריאות של עזה לבין קצין צה"ל¹². מחסור באנרגיה מהווה באופן מסורתי קטליזטור עיקרי לכניעת האויב; ללא אנרגיה, האויב אינו יכול להפעיל את מכונת המלחמה שלו.

ישראל התבקשה למעשה לאפשר את העברת הדלק עבור מכונת המלחמה של האויב, בידיעה כי הדבר יסכן את המאמץ המלחמתי ויארץ את המלחמה.

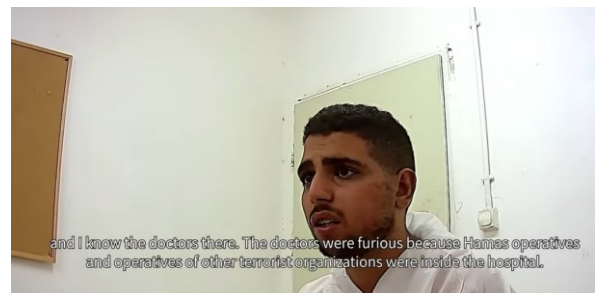
צה"ל מסייע באופן ישיר לבית החולים באמצעות שמירה על קשר עם הצוות של שיפא'. צה"ל העביר סיוע, לרבות מצרכים רפואיים, מזון ומים,

ניתן לראות לוחמי חמאס משוטטים ברחבי בית החולים ושולטים בו.¹⁶ כחלק מן התוכנית **אמר אחד הרופאים בעילום שם כי פעילי חמאס מסתתרים במרתף בית החולים.**¹⁷

• **במהלך חקירותיהם של מחבלים רבים אשר נתפסו בעקבות טבח ה-7 באוקטובר, הם תיארו כיצד חמאס הפך את בית החולים לבסיס פעולה של הארגון, מתוך ידיעה כי הישראלים לא יפגזו אותו. הם העידו בין היתר כי:**

"הצוות הרפואי היה מתוסכל משום שפעילי חמאס ופעילים של ארגוני טרור אחרים נמצאו בתוך בית החולים. ראיתי המון פעילים... היו שם 100 איש. הם (חמאס) היו לבושים כמו צוות סיעודי".

"בזמן שפעילי חמאס שהו במתחם, הם המשיכו לפעול. למשל, מה שראיתי זה איך הם עטפו טילים במזרנים".¹⁸

מחבל של חמאס מודה, כי הארגון משתמש בשיפאא' כמתקן צבאי

• ישנן עדויות אחרות לשימוש בבית החולים כבסיס טרור, ובהן עדותו של רופא בריטי, שסיפר כי היו אזורים בבית החולים אשר נאסר עליו להיכנס אליהם, תחת איום בירי מצד חמאס.¹⁹

• האויב של חמאס - פת"ח - אשר שלט בתחילה על משרד הבריאות לאחר השתלטות חמאס על הרצועה, **האשים את חמאס כי הפך את שיפאא' ובתי חולים אחרים לכלא דה-פקטו.**²⁰

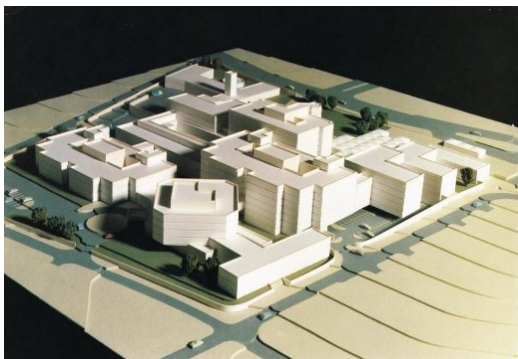
• **הושינגטון פוסט** דיווח במהלך הלחימה ב-2014 כי **שיפאא הפך ל"מפקדה בפועל של מנהיגי חמאס, אותם ניתן לראות במסדרונות ובמשרדים".**²¹ כמו כן, **הגרדיאן** דיווח על סיפור דומה כאשר כתביו נתקלו במחבלי חמאס.²² במהלך אותה מלחמה, דיווח עיתונאי פיני כי נורו רקטות ממתחם בית החולים.²³

• הטענות העיקריות, לפיהן אין אנשי חמאס בבית החולים, מגיעות משני רופאים נורבגים אשר עבדו בבית החולים, אריק פוסה ומאדס גילברט. שני הרופאים הם חברים ב"מפלגה האדומה" הנורבגית, מפלגת שמאל מאוואיסטית קומוניסטית רדיקלית.

לסיכום, אף אם אין מאמינים לישראל בדבר השימוש בבית החולים שיפאא כבסיס טרור, **לא ניתן להתעלם מן הדיווחים הרבים מספור, המגיעים ממקורות רבים, לרבות מקורות פלסטיניים, אודות האחיזה של חמאס בבית החולים. צה"ל פרסם מספר סרטונים מן הפשיטה המקומית האחרונה על בית החולים, בהם נראית מנהרת טרור בעומק של עד 10 מטרים מתחת לקרקע, ובתוכה דלת מתכת גדולה. זאת ועוד, בפשיטה זו מצא צה"ל ערימות של כלי נשק ותחמושת בבית החולים, ממש בצמוד למכשירי MRI ובתוך מחלקות בית החולים.**

הטענות לפיהן ישראל לא סיפקה די ראיות לקיומו של מטה החמאס מתחת לשיפאא' נועדו אם כן להפעיל לחץ על ישראל לפרסם את הנכסים המודיעיניים שלה ולהמשיך את המגמה של הטלת ספק בזכותה של ישראל

בלבד, תוך הפיכת ישראל לאדריכלית של מקום המסתור של אויביה. חמאס הרחיב את המתחם במידה ניכרת, בנה רשת של מנהרות תת-קרקעיות סביב רצועת עזה, העמיק את המתחם התת-קרקעי והפך אותו למאגר תת-קרקעי של כלי נשק, אולמות שלמים, מנהרות רחבות דיין על מנת לאפשר מעבר של משאיות נשק, ומטה מבצעי. מכאן שקומת מרתף תקנית אינה בת השוואה לרשת טרור ענקית של מנהרות תת-קרקעיות.

הדגם של שיפאא, אשר הוקם על ידי האדריכלים הישראליים, כולל מבנים אשר לא נבנו, ותמונת ארכיון של בית החולים בתקופת הממשל הצבאי הישראלי (רן ארדה, אוסף גרשון צפור, ארכיון אדריכלות ישראל)

להגנה עצמית, בדומה לספקות בדבר רציחתם של 40 תינוקות ישראלים במהלך הטבח ב-7 באוקטובר.

טענותיו של ראש ממשלת ישראל לשעבר, אהוד ברק

בריאיון לכריסטיאן אמאנפור מרשת CNN טען ראש ממשלת ישראל לשעבר אהוד ברק, כי ישראל בנתה את הבונקרים מתחת לשיפאא, בהתייחסו לחללים הגדולים אשר נבנו על ידי ישראל. ציטוט זה הוצא מהקשרו על ידי התקשורת הערבית על מנת ליצור את הרושם כי ישראל בנתה את החללים המשמשים את חמאס במקום ליצור שטחים עבור מטופלים. גם עיוות זה מהווה הלבנה של מנהרות הטרור של חמאס אשר נבנו מתחת לבית החולים.

לאמיתו של דבר, ברק דיבר בבירור - ישראל הרחיבה את המבנה של שיפאא במהלך שנות ה-80, "לפני יותר מארבעה עשורים", לפי המודל האדריכלי של בתי חולים רבים אחרים בישראל, דוגמת ביילינסון, סורוקה וסוראסקי. נתיבי ישראל - החברה הלאומית לתשתיות תחבורה (מע"צ), לה ניסיון עשיר בבניית בתי חולים ממשלתיים בישראל, שכרה את שירותיהם של האדריכלים הישראליים גרשון צפור ובנימין אדלסון כדי לתכנן את המודל אשר שימש להרחבת המתחם, שנבנה בימי המנדט הבריטי, לאחר מלחמת ששת הימים. פרויקט הבנייה של ישראל כלל את הרחבתו של בית החולים, אשר הכיל 320 מיטות, ל-900 מיטות, על מנת שיוכל לשרת את כלל רצועת עזה, במקום העיר עזה בלבד, ואת המבנה בן 6 הקומות, אשר הכיל את חדר המיון, מחלקת הטיפול הנמרץ הנשימתי, חדרי הרנטגן ומקלט בקומת הקרקע.²⁴

אין להסיק מכך כי השימוש במקלט, אשר נבנה באופן טיפוסי למבנים ממשלתיים אחרים ולרבים מבנייני המגורים בישראל, היה נחלתו של חמאס

מקרי בוחן דומים - מלחמת ארה"ב נגד דאע"ש

ארצות הברית ניצבה בפני מצב דומה למלחמתה של ישראל נגד חמאס ב-2016, במהלך הקרב לשחרורה של מוסול מידי דאע"ש. דאע"ש עשה שימוש בבתי חולים כמרכזי פיקוד במוסול ובפלוגה שבעירק. ארה"ב השתמשה בתקיפות

אוויריות נגד בית החולים אל-סלאם במוסול כאשר שהו בו "רק" 10 לוחמי דאע"ש.²⁵ דאע"ש השתמש בטקטיקת השתלטות על מרכזים רפואיים לכל אורך המלחמה נגד ארה"ב. האמריקאים ביצעו תקיפות אוויריות נגד יעדים בבית החולים הכללי פלוג'ה ומרפאה כבושה בעיר חמאם אל-אליל ללא התרעה מוקדמת.²⁶

¹⁴ "White House says it has evidence Hamas using Al Shifa hospital to run military actions", Reuters, <https://www.reuters.com/world/middle-east/white-house-says-it-has-evidence-hamas-using-al-shifa-hospital-run-military-2023-11-14/>

² Times of Israel, "In interrogation video, Hamas terrorists confirm group's hideout under Gaza hospital", October 29th, <https://www.timesofisrael.com/in-interrogation-video-hamas-terrorists-confirm-groups-hideout-under-gaza-hospital/>

³ IDF, "EXPOSED: Weapons in Gaza's Shifa Hospital's MRI Building", YouTube, Retrieved November 16th, <https://www.youtube.com/watch?v=hEhslJW1DQ>

⁴ <https://www.jpost.com/middle-east/article-775348>

<https://www.kan.org.il/content/kan-news/defense/619994>

⁵ הגנה על בתי חולים במהלך סכסוכים מזוינים: מה אומר החוק, הצלב האדום,

<https://www.icrc.org/en/document/protection-hospitals-during-armed-conflicts-what-law-says>

⁶ סרטון של אנשי חמאס יורים על עזתים המתפנים דרך המסדרון ההומניטרי

<https://twitter.com/amjadt25/status/1726140208301642065>

⁷ IDF, "Terrorist Tunnel Exposed Underneath the Shifa Hospital", YouTube, Retrieved November 19th,

<https://www.youtube.com/watch?v=rRa0hvJAL0>

⁸ סרטון המציג מחבלי חמאס גוררים אזרחים חטופים דרך בית החולים שיפא, X (טוויטר),

<https://twitter.com/YaariCohen/status/1726484815363428463>

⁹ U.S. Adopts Israeli Tactic Employed in Gaza War in Fight Against ISIS" Haaretz,

<https://www.telegraph.co.uk/bnews/2016/04/27/us-adopts-controversial-israeli-air-strike-tactic-known-as-roof/>

¹⁰ IDF Transfer of Medical Supplies to Shifa Hospital in Gaza", IDF, YouTube Retrieved November 16th,

<https://www.youtube.com/watch?v=O9UXvI4eEgQ>

¹¹ סרטון של כאן 11 המציג אנשי חמאס מכים תושבים עזתים וגונבים סיוע הומניטרי,

https://twitter.com/kann_news/status/1723779530924470311

¹² IDF, "Healthcare official in Gaza says Hamas uses the Shifa hospital's fuel for terrorist purposes", YouTube, Retrieved November 3rd, <https://www.youtube.com/watch?v=Kvc2T5d40ag>

¹³ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2048866/>

¹⁴ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1906608/>

¹⁵ <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/05/gaza-palestinians-tortured-summarily-killed-by-hamas-forces-during-2014-conflict/>

¹⁶ <https://www.pbs.org/wnet/wideangle/uncategorized/preview-gaza-er-2/4082/>

¹⁷ <https://www.pbs.org/wnet/wideangle/wa-blog/gaza-er-hamas-hiding-in-shifa-hospital/4086/>

¹⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=MBhT1AA-nMo>

¹⁹ <https://www.dailymail.co.uk/news/article-12770641/gaza-al-shifa-hospital-british-doctor-claim-hamas-warning.html>

²⁰ <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3668018,00.html>

²¹ https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/while-israel-held-its-fire-the-militant-group-hamas-did-not/2014/07/15/116fd3d7-3c0f-4413-94a9-2ab16af1445d_story.html

²² <https://www.theguardian.com/world/2023/oct/30/human-shield-israel-claim-hamas-command-centre-under-hospital-palestinian-civilian-gaza-city>

²³

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiVtavid_dWCAxUdv4kEHUIJABAQFn_oECBQQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.ynetnews.com%2Farticles%2F0%2C7340%2CL-4553643%2C00.html&usq=AOvVaw0goCYiZqDMJOGJNjRnRGK57&opi=89978449

²⁴ <https://www.ynet.co.il/architecture/article/syihpw76>

²⁵ "US launches airstrike on Mosul hospital used by Isis, military says", The Guardian

<https://www.theguardian.com/us-news/2016/dec/07/islamic-state-iraq-mosul-hospital-airstrike-us-military>

²⁶ Iraq: In Mosul Battle, ISIS Used Hospital Base, HRW, <https://www.hrw.org/news/2017/02/08/iraq-mosul-battle-isis-used-hospital-base>